DERLEME MAKALE
(Rewiev Article)

Selda Kozbekçi Ayranpınar[1],
Orcid: 0000-0003-1031-9667

Meltem Hazır[2],
Orcid: 0000-0003-3328-6968

Ayça Kaplan[3],
Orcid: 0000-0001-7709-6221

[1]Assoc.Prof. Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts, Department of Textile and Fashion Design, İzmir, Turkey

[2]Asst.Prof. Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts, Department of Textile and Fashion Design, İzmir, Turkey

[3]Master of Arts, Dokuz Eylül University, Graduate School of Fine Arts, Department of Textile and Fashion Design, İzmir, Turkey

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):
Selda KOZBEKÇİ AYRANPINAR
skozbekci@gmail.com

Anahtar Kelimeler:
Yohji Yamamoto, Avangart, Japon moda tasarımı

Keywords:
Yohji Yamamoto, Avantgardes, Japanese fashion designs

Moda Giyim Koleksiyonlarına Avangart ve Kalıpsal Yaklaşımlar; Yohji Yamamoto Örneği

Avantgarde and Material Approaches to Fashion Clothing Collections; Example of Yohji Yamamoto

Alınış (Received): 03.09.2021 **Kabul Tarihi (Accepted):** 21.09.2021

ÖZ

Moda tasarımının 21. yüzyılda küreselleşen dünyadaki rolü ve konumu tartışılırken, bugün giyim tasarımının önemli ticari pazar payına sahip olduğu gözlenmektedir. Güncel tasarımlarda küreselleşmenin de etkisiyle, bütünsel tekrarlar yerine özgün ve farklı bireysel dokunuşların hakim olduğu, üretim ve talebin bu doğrultuda şekillendiği süreç yaşanmakta ve bu yaklaşım rekabetin yoğun olduğu küresel pazarda bireysel özgünlük ve farklılıkları zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Yohji Yamamoto'nun tasarımlarındaki farklı anlatım dili, insanı ve ruhu temel alan bir üslupla form ve kalıplara yansıyan bakış açısı bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Çalışmada, yenilikçi yaklaşımının beraberinde değişimi de getirdiği tasarımlarıyla Japon moda tasarımcısı Yohji Yamamoto'nun hayatı ve çalışmaları hakkında detaylı incelemeler yapılmış, avangart moda anlayışıyla Batı toplumunun normlarına meydan okuyan tasarımlarından örnekler incelenmiş ve tasarımlarının özellikleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca oluşturulan özgün giysi tasarım koleksiyonuyla kalıp aşamasında sıfır atık düşüncesine vurgu yapılarak yaratıcılığın gelişimine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

ABSTRACT

While discussion is made on the role and position of fashion design in the globalizing world in 21th century, it is observed that clothing and design concepts turned into highly important commercial commodities in our time. Designers live through a period where individualization come to the forefront with the impact of globalization, differences become apparent, and fashion moves are expressed not in the form of "mass sameness" and in the form of individual differences, and where production process and pieces are shaped in accordance with this tendency and this tendency necessitates "unique and different design" as the preliminary condition of competition at global market. In this context, different expression language in the designs of Yohji Yamamoto, his perspective being reflected on the forms and patterns with a style based on human and spirit constitute the basis of this study. In the study, detailed examinations are made about the life and works of Japanese fashion designer Yohji Yamamoto, with his designs bringing change with his innovative approach, examples of his designs challenging norms of Western community with his avant-garde fashion approach are examined, and it is focused on features of his designs. In addition, with the original clothing design collection created, it is aimed to contribute to the development of creativity by emphasizing the idea of zero waste at the pattern process.

Kaynak Gösterimi : Kozbekçi Ayranpınar, S., Hazır, M., Kaplan, A., 2021. "Moda Giyim Koleksiyonlarına Avangart ve Kalıpsal Yaklaşımlar; Yohji Yamamoto Örneği", TJFMD, 2021, 3 (3): 149-162
How to cite : Kozbekçi Ayranpınar, S., Hazır, M., Kaplan, A., 2021. "Avantgarde and Material Approaches to Fashion Clothing Collections; Example of Yohji Yamamoto", TJFMD, 2021, 3 (3): 149-162

GİRİŞ

Yamamoto, geleneksel Japon kıyafetlerinin etkin, özgün ve güçlü tasarımlarını, Batı'nın günlük giyimi ile sentezleyerek eşsiz ve soyut bir stil elde etmiştir. Asimetrik giysi ve geniş yapılı sarmaları (dolamaları) kesip dikerek vücuda uygun hale getirmek yerine bunları, tabakalar halinde yayma işlemi ile tamamlamıştır. Böylece geleneksel estetik Japon kıyafetlerini, farklı bir konsept oluşturmak suretiyle Batı modasının bir yüzü ile birleştirmiştir. Yohji Yamamoto 1990'larda "Gerek moda tasarımında gerek insanlarda asimetriyi her zaman sevdim" demiştir (Watson, 2007). Bu ifade; Yamamoto'nun niçin yerleşik alışkanlıklara meydan okuyan ve zihinleri karmaşık düşünceler sistemine çeviren kıyafetler tasarladığını kısmen açıklamaktadır. Tasarımcı, bir süre serbest olarak çalıştıktan sonra, 1971'de Y Company isimli şirketini kurmuştur. İlk koleksiyonları; pamuk ve keten dokuma kumaş ile yapılmış, oryantal kesim ve kimono detaylarına sahip derin kol ağızlı kıyafetlerden oluşmaktadır. 1981'de Paris'te düzenlemiş olduğu defile, basında büyük bir heyecan yaratmış ve Yamamoto'nun kariyerinin dönüm noktasını oluşturmuştur. Vogue Dergisi, 1983'te onun tasarımlarını "Eğik Zerafet" ve "Japontheon" olarak adlandırmıştır. Tasarımlar dergide şöyle tasvir edilmiştir: "Şaşırtıcı, şekilsizleştirilmiş, uyumsuzlaştırılmış kumaşların ve düğümlerden, yırtıklardan, yırtmaçlardan oluşan planlı bir karmaşanın sanatı". Yamamoto'nun, moda tasarımcısı olmak dışında; bir şair, entelektüel ve sanatçı kimliğinin de varlığı söz konusudur. Kumaş ve beden arasındaki boşluk ilişkisini kullanarak, malzeme, form ve kesimde öncü yaklaşıma sahip bir modacıdır (Watson, 2013).

Nitel araştırma yöntemi ile temel veri toplama ve doküman incelemesine dayanan araştırmada Yamamoto'nun moda giyim koleksiyonlarına etkisi örneklerle açıklanacak ve tasarımcının avangart moda anlayışı ile oluşturulmuş tasarımlarına ve bu bağlamda kalıpsal yaklaşımlarına yer verilecektir. Aynı zamanda Yamamoto özelinde incelenen ve Japon Tasarımcıların tasarımlarında dikkat çeken sıfır atık düşüncesiyle oluşturulan özgün giysi tasarım koleksiyonuyla kalıpsal yaklaşıma vurgu yapılarak yaratıcılığın gelişimine katkıda bulunmak istenmiştir.

JAPON MODA TASARIMCILARI VE MODA ANLAYIŞI

Japon tasarımcılar, felsefeyle teknolojiyi birleştirmiş ve geleceğin kumaşları ile giysilerini tasarlamışlardır. Yohji Yamamoto, Issey Miyake, Rei Kawakubo gibi Japon moda tasarımının dev isimleri ülkelerinin yeniden inşasına ve batı dünyasında yer edinmesine katkıda bulunmuşlardır.

Yamamoto, Miyake, Kawakubo gibi moda tasarımcıları kendi isimleri yerine "Japon tasarımcılar" olarak bilinmektedirler. Bunun en önemli sebebi batı moda dünyasını şekillendiren Fransız modası içinde kendi bireysel ve ulusal tasarım kimliklerini ortaya koyarak dikkat çekmeleridir. Kültürlerinin sahip olduğu değerleri koruyarak, evrensel bir tasarım çizgisinde sunmaları başarılarını oluşturan ana öğelerin başında gelmektedir. Batı'nın moda dünyasında kumaş giysinin formunu bulması için kesilir, dikilir; kumaşa pensler, biyeler vb. işlemler yapılırken; Japon tasarımcılar tasarımlarında kumaş ve beden arasında boşluk yaratmaya, geleneksel giysileri kimonoda olduğu gibi kumaşta sıfır atık, en az kesim

ve yüksek verimle temsil ettikleri Doğu felsefesini moda dünyasına sunmuşlardır. Örneğin iç giyim kumaşı üreten eski bir makinadan metrelerce tüp kumaşı üretme üzerine oluşturulmuş "Just Before" projesi bu tüpü istenilen boyda, şekilde ve istenilen yerden kesilmesi halinde istenilen elbiseyi meydana getirmeyi amaçlamıştır (İşbilen, 2015). Miyake bu çalışmasıyla kemer, atkı, çorap, şapka vb. istenileni kesip çıkarabileceğiniz bir deneyimle hiçbir parçanın çöpe atılmamasını sağlanmıştır. Kimono'nun ana felsefesi gibi Japon tasarımcıların tasarımlarında 'minimum kesim ve minimum işlem' anlayışı hakimdir.

İtalyan Tasarımı nasıl ki tasarımın ulusallaştırıldığı kült bir deyimi ifade ediyorsa Japon Modası da aynı şekilde Yamamoto, Miyake, Kawakubo gibi isimlerle ulusallaşmıştır. Asimetrik, basit, hafif gibi sıfatlar; Japon moda tasarımcılarının Batı modasına bu anlamda getirdikleri öneme dikkat çekmektedir. Kawakubo tasarımlarında; gereksiz detaylardan arınarak kalanın güzelliğini dokularla sunan, temelini minimalizmden alan bir reddediş hedeflemektedir (Resim 1.).



Resim 1. Rei Kawakubo/ Come Des Gorcons, Tokyo, 1982
Figure 1. *Rei Kawakubo/ Come Des Gorcons, Tokyo, 1982*

Tasarımlarında bilinçli hatalara yer veren Kawakubo ve Yamamoto, Japon Asimetri geleneğinin önde gelen tasarımcıları olarak bilinmektedir. Tasarımlarındaki hata diye düşünülecek delik, yırtık detaylar el işçiliğinin zerafeti olarak görülmektedir. Teknolojiyle birlikte hatasız, birbirine benzeyen dokumaları ne yazık ki, insan elinin dokunuşunu ve ruhunu yok etmektedir. Japon tasarımcılar için önemli olan görünüş değil; giysideki ifade biçimi, giyenin ruhunu ve varlığını sorgulayan tasarımın ardındaki histir (İşbilen, 2015). Tasarımcıların ilk sıraya koyduğu insan vücudu ve onun ihtiyaçlarını hedef alan tasarımlar yapmaktır. Estetik, güzellik ve süs gibi kaygıları yoktur. Amaçları her zaman insan beklentilerine cevap verecek "moda" ya da trend yaratmaktan öte, tasarımlarındaki fonksiyonelliktir.

Japon tasarımcılar için değerli olan gösterişli kumaşlar ya da aksesuarlar değil kültüre verilen önem, araştırma ve yapılan çalışmaya anlam ve ruh katmaktır (İşbilen, 2015). Doğu'da giysi vücudu saran basit bir kumaştır. Her bir kumaş parçası yerini bulmalı,

kaynaklar ve enerji boşa sarf edilmemelidir. Tasarımları insanlar için olan bu tasarımcılara göre moda, araştırmadan ve geliştirmeden olamaz. İleri teknolojiyi işlerinde hakkını vererek kullanan ve özümsemiş bir toplumdan gelen Japon tasarımcılar insanlık için kendi alanlarında faydalı noktalara ulaşmışlardır. "Tasarladıkları şekilsiz, bitmemiş giysiler, herkese kucak açabilecek kadar evrenseldir. Uzun-kısa, geniş-dar, beden, form, kesim, dikiş, pens, kup gibi detaylarda önyargılardan arınmıştır" (İşbilen, 2015). Yamamoto'nun siyahı cesurca ve kat kat, üst üste kullanışı, Miyake'nin pliseleri (Resim 2.) ve Kawakubo'nun kasıtlı delikleri "anti-estetik" olarak ifade edilirken, tasarım açısından ise, dahice, yenilikçi, farklı olarak nitelendirilmiştir. Japon tasarımcıların yarattıkları bu yeni akımlar, taviz vermeyen tutarlılıkları ve oldukça kararlı tavırları Japon tasarımını bir sonraki yüzyıla taşıyacak genç tasarımcılara örnek teşkil etmektedir (Kaya, 2004).



Resim 2. Issey Miyake, Pleats Please Serisi
Figure 2. *Issey Miyake, Pleats Please*

Japon Avangarde Anlayışı

Seçkin olandan ziyade gündelik olaylar vasıtasıyla ortaya çıkan Japon tasarımları Avrupa'da yaşanan sosyo-kültürel olaylar ve Japonların geçmişten bu yana varlığını sürdüren geleneksellik anlayışının bir sentezidir. Batı'da hakim olan 'evrensel yenilik arzusu', Avrupa'nın moda merkezine akın eden Japon tasarımcılarla kendine bir yöntem bulmuştur. Japonların sahip olduğu moda kültürüne yönelik olarak tasarlanan kıyafetler, Batı terziliğinin ötesinde estetik ve pratik bağlamda yeniliklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Modanın belirleyici özü daima değişim olmuştur. Moda süreci tarzların çeşitliliğini ve değişkenliğini açıklar (Kawamura, 2005). Var olan Batı tasarım anlayışının içine yabancı geleneğin ustaca entegre edilmesi ile yeni moda tarzları doğmuştur. Böylece Japon tasarımcıları Batı'nın evrensel yenilik arzusunu fırsata çevirmişlerdir. Bugünün bakış açısına göre bu tasarımcıların eserleri, hem evrensel kültürün gelişimine öncülük eden hem de onu şekillendiren bir moda biçiminin habercisi olarak kabul edilebilir (Marzel, 2012). Avangart

moda tasarımcıları da Haute Couture'ün mükemmel işçiliğini yorumlamaya çalışmışlardır (Crane, 2003).

1980'li ve 1990'lı yılların ünlü tasarımcıları Miyake, Kawakubo ve Yamamoto; avangarde stratejileri sayesinde dünyanın en ünlü tasarımcıları arasında yer almışlardır. Moda sosyoloğu olarak bilinen Yuniya Kawamura Modaloji adlı eserinde, değişim ve yeniliğin modanın kapsadığı özellikler arasında olduğundan bahseder. Ona göre moda bilimi kurumların, tarz üzerinde eş zamanlı olarak yenilik yaratan değişimleri nasıl teşvik ettiğini ve bu değişimleri nasıl denetlediğini açıklamaya çalışır (Kawamura, 2005). Bu bağlamda 1980'li yıllarda 'Yeni Nesil' olarak adlandırılan Japon tasarımcıların ortaya çıkardıkları tasarımlar, moda dünyasında ciddi değişimlerin oluşmasına neden olmuştur. Bu tasarımlar ilk başta çok farklı çağrışımlara yol açsa da felsefi düzlemde farklı açılardan mesaj verme kaygısı taşımaktadırlar. Amerikan Vogue tarafından Nisan 1983'te yazılan makaleye kadar ciddi eleştirilerin odağı haline gelen Yamamoto ve Kawakubo avangart tasarımcılar olarak etkileri kabul edilince itibar kazanmışlar ve başarıları kabul görmüştür (English, 2011). Yamamoto tasarımlarında simetri-asimetri, ters-düz, yukarı-aşağı gibi tezat kalıplar üzerinden ilerlemiş ve puzzle gibi hareket ederek bütünü parçalara ayırarak tekrar birleştirmiştir (Resim 3.). Yamamoto'nun tasarımlarında avangart bir postmodernist etki bulunmaktadır.



Resim 3. Yohji Yamamoto, İlkbahar 2009, Hazır Giyim
Figure 3. *Yohji Yamamoto, spring-2009, Ready to Wear*

Japon tasarımcıları 1980'lerin ve 1990'ların imajını, onlara meydan okurcasına yıkmıştır. Yamamoto, mükemmelliği insanlık dışı formları oluşturarak yakalamaktadır. Ona göre güzellik, gizli olanın içinde yer almaktadır. Bu rastlantısal izler, koleksiyonlarının ve onun benimsenmesinin sırrıdır (Vinken, 2005). Tasarladığı giysilerde temiz çizgiler, kaliteli malzemeler, muazzam bir terzilik, doğru kalıp ve drapaj teknikleri kullanan tasarımcı asimetrik çizgileri, abartılı formları ve çoğunlukla koyu renkleri kullanmayı tercih etmektedir (Gülen, 2014). "Yohji Yamamoto, Issey Miyake, Rei Kawakuba gibi Japon moda tasarımcıları kendi ulusal kültürlerine bağlı kalıp batılı popüler kültürü tanımışlar,

geliştirdikleri teknolojinin de desteğiyle farklı tarzlar yaratmışlar ve ülkelerinin yeniden yapılanmasına katkıda bulunmuşlardır" (Göksel ve Utkun, 2009).

Yohji Yamamoto Kimdir?

Japonya'nın Yokohama şehrinde doğan Yohji Yamamoto, eğitim hayatına Tokyo'nun Keio Üniversitesi'nde hukuk okuyarak başlamış fakat 1969 yılında Bunko akademisinden mezun olmuştur. Daha sonra akademik bir kariyer yapmak ya da hukuk alanında ilerlemek yerine asıl ilgisi olan moda tasarımı alanına yönelmiştir. Bir süre serbest bir tasarımcı olarak çalıştıktan sonra 1971'de Y Company isimli şirketini kurmuştur (Watson, 2007). 1977'de Yamamoto Japonya'da ilk olarak Pret-a-porter koleksiyonunu sergilemiştir. Bu koleksiyonlarını pamuk ve keten dokuma kumaş ile yapılmış, oryantal kesime ve kimono detaylarına sahip derin kol ağızlı kıyafetlerden oluşturarak hazırlamıştır (Watson, 2007). 1. Dünya Savaşı'nın, ülkesinde yaşattığı yıkıma tepki veren Yamamoto, 1977 yılına düzensiz kesimler, yırtıklar ve kombinasyonlardan, ham ve kabartmalı kumaşlardan oluşan her iki türe de uyan bir tarzla giriş yapmıştır (Piazza, 2016). Tasarladığı kostümlerde geleneksel Japon baskılarının yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Yamamoto'nun 1981'de Paris'te sergilediği defile basında büyük bir heyecan yaratmıştır. (Watson, 2007). Yamamoto bu defilede Doğu geleneği ile Klasik Batı rasyonalizmi arasındaki zarafete katılacak tarzda tasarımlar sergilemiştir (Resim 4.). Bu defile podyumlar üzerinde büyük bir etki yaratmış, bu durum tasarımcının arkadaşlarının onu usta ilan etmesini sağlamıştır (Piazza, 2016). Bu beğeni aslında kariyerinin dönüm noktası olmuştur. Yamamoto başta Avrupa ve New York'ta butikler açmıştır. 1982'de 26. Moda Editörleri Kulübü (FEC) ödülünü almıştır.



Resim 4. Yohji Yamamoto, Sonbahar, 1981, Paris
Figure 4. *Yohji Yamamoto, Fall, 1981, Paris*

1984 yılında Yamamoto, Pour Homme'u hayata geçirmiştir. Kadın koleksiyonlarında kullanılan, her mevsimde giyilebilen beyaz gömlekleri erkek koleksiyonunda da kullanmıştır. Her iki türe de uyan giyim tarzı yaratmak maksadıyla cinsel kimlik ve cinsiyetler arasındaki sınırı bulanıklaştırmayı hedefleyen Yamamoto, bol ve dökümlü kıyafet tasarımları üzerine çalışmıştır; bu nedenle o dönemden itibaren Yamamoto, aynı anda kendine ait birkaç marka

için giysiler tasarlamaktadır (Marzel, 2012) 1986 yılında 4. Mainichi Moda ödülünü alan Yamamoto'nun tasarımlarında şiirsel bir doku hakimdir. Bir başka ifadeyle tasarımcıdan daha fazlası olan Yamamoto, forma yüklediği felsefe ve kültürel kimliği sahiplenmesiyle avangart anlayışa önderlik eden bir modacıdır (Watson, 2007). 1990'larda Yamamoto Batı modasını keşfetmiş ve Batı'nın güçlü markaları arasında yer alan Hermes, Adidas gibi markalar ile iş birliğine girmiştir. Dönemsel mimari üslubuna koleksiyonlarında yer vermeyi seven Yamamoto, Christian Dior ve Madame Gres'in üslubuna ilgi duymuştur. Yamamoto, Japonya'da Ryuichi Sakamoto'nun Operası'na kostüm hazırlamanın yanı sıra, Elton John, Plasebo ve Pina Bausch, için de sahne kostümü yapmıştır (Piazza, 2016). Tasarımcı Adidas ile işbirliği içinde başlattığı Y-3 projesinin tüm aşamalarının içinde olduğu kısa filmi, This is My Dream'i meydana getirmiştir. Yohji Yamamoto'nun çalıştığı başlıca markalar: S'YTE, GROUDY, Y'S, LIMI FEU, DISCORD, YOHJI YAMAMOTO PRODUCE, YOHJI YAMAMOTO+NOIR, Y'S BANG ON!, Y'S PINK'tir. Yamamoto'ya ait bir tasarıma bakıldığında kavramsal yapılar ve tasarım değerleri tasarımcının kendisi hakkında bilgi vermektedir. Trendleri, gelir geçer moda ve estetik anlayışını başından itibaren reddeder.

Yamamoto'nun koleksiyonlarında siyah baskındır. Siyah rengi kendi ifade biçimiyle içselleştirmiş ve konuyla ilgili şunları söylemiştir: "Siyah kolay ve tembeldir, kibirli ve aynı zamanda mütevazıdır. Fakat bütün bunların ötesinde siyah 'ben seni rahatsız etmiyorum, sen de beni etme' der" (Terry, 2012). Siyah rengin baskın olduğu tasarımlarını bedeni gizlemek, cinsel kimliği ikinci planda bırakmak için kullanmaktadır. Yamamoto, onun tasarımlarını giyen kişiler ile kıyafetin kendisi arasında bir ilişki kurulduğunu düşünmektedir (Resim 5.). Tasarımlarında en çok önemsediği şey, yaptığı form ve şekil değişikliklerinin karşı tarafa duygular ve fikirler olarak geçmesidir. Yohji Yamamoto, kullandığı kumaşlara da çok özen göstermektedir. Kumaş onun için her şey demektir. Yamamoto bu konudaki düşüncelerini "Çoğu zaman desen yapımcılarıma, 'Sadece malzemeyi dinle, ne söyleyecek? Sadece bekle. Muhtemelen materyal sana bir şey söyleyecektir' derim" şeklindeki sözleriyle açık bir şekilde ifade etmiştir (Marzel, 2012).



Resim 5. Yohji Yamamoto, İlkbahar 2018, Hazır Giyim
Figure 5. *Yohji Yamamoto, Spring 2018, RTW*

Shibori ve Kyo-yuzen teknikleri gibi geleneksel Japon boyama yöntemlerinin yanında nakış ve örgü tekniğini de sıklıkla kullanmıştır. Kumaşlar, onun talimatıyla Japonya'da üretilmektedir. Yamamoto tasarımlarının son görünümünde gabardin ve tüvit gibi ağır kumaşları hassas ve yumuşak kumaşlarla birleştirir (Yaşar, 2010). Yamamoto, 1999 yılının yazında 18. Annual Council of Fashion Designers of America (CFDA) ödülünü almaya hak kazanmıştır. 2002de Yamamoto'nun kaleme aldığı ve "Talking to Myself" adlı kitabı Leibzig Kitap Fuarı'nda 2002'nin en iyi kitabı seçilmiş ve kitap 20. yüzyılın adından en çok söz ettiren bu dahi tasarımcının bilinmeyen yönlerini anlattığı tek özel kitap olarak tarihe geçmiştir. 2003 yılında Tokyo Hara Çağdaş Sanat Müzesi'nde (Hara Museum of Comtemporary Art) "May I Help You" adıyla birçok çalışmasının bir arada olduğu retrospektif sergi açmıştır. Sergi, tasarımcının 30 yılını belgelemek amacıyla İlkbahar/Yaz 2000 koleksiyonuna kadar olan süreci kapsamıştır.

Yamamoto 2003 yılında ülkesi Japonya tarafından mor kurdeleli madalyaya layık görülmüştür. 2006 yılında Belçika'nın Antwerb şehrindeki Mode Müzesi'nde 'Dream Shop' adlı sergiyi açmış ve aynı yıl 'Royal Society of Arts' tarafından onursal ödüle layık görülmüştür. 80 siluetten oluşan bu sergide Yamamoto'nun 1995-2005 yılları arasında hazırladığı tasarımlar yer almıştır.

YOHJI YAMAMOTO'NUN TASARIMLARINDAKİ KALIPSAL YAKLAŞIMLAR

Üç boyutlu forma sahip giysi her açısı düşünülerek tasarlanmalıdır. Giyside silüet ilk vurguyu yapan görsel etkendir. Silüeti etken yapan, tasarıma karakter katan ve giysiyi ifade eden kalıp parçaları giysinin sınırlarını belirleyen temel yapıdır (Volpintesta, 2014).

Geleneksel moda anlayışında giysi formunun esnekliği söz konusudur ve giyside aşırı bir fazlalığa yer verilmez. Moda tasarımcılarının yapı bozum olarak nitelendirdiği dekonstrüktif moda ile ilişkili giysi tasarımları ise çoklu hacimlere sahip ekstra yapıların bir araya getirilmesiyle oluşturulmaktadır. Yamamoto'nun kumaş ve beden arasında boşluk oluşturan hacimsel yaklaşımı, kesik, kup, pens, kırma gibi kalıp ve kumaşta uyguladığı manipülasyonlar, giysinin vücut yapısının farklılaşmasına ve silueti bilinenin dışına çıkararak, ezber bozmaya yönlendirmiştir (Sorger ve Udale, 2013).

Yamamoto'nun avangart tarzı batının kıyafet şablonlarının üzerinden yapıyı bozarak, kendi Japon kültüründen gelen geniş, sarmal, katmanlı giyimi adapte etmiş ve iki zıt kutbu bir araya getirmiştir. Kalıp yaklaşımında pens ve kupların yeri değiştirilmiş hiçbir statü ya da cinsiyeti hedeflemeyen zamansız tasarımların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Tasarımcı mükemmel simetriyi güzel bulmadığını birçok kez ifade etmiştir.

Yamamoto "hatanın, asimetrinin çok insani olduğunu ve bunu tasarımlarına kalıptan başlayarak formsal olarak yansıttığını" söyler (English, 2011). Yamamoto tasarımlarında kalıplar ile oynayarak simetri-asimetri, ters-düz, yukarı-aşağı tezatlıklar topluluğu yaratmış puzzle gibi bir bütünü parçalara ayırıp kendi yorumuyla tekrar birleştirmiştir (Bağcık, 2020).

Yamamoto'nun erkek ve kadın kavramlarını bulanıklaştıran/çoklu katmanları ve yoğun olarak başvurduğu asimetrik düzenler "merkezsizleştirme" olarak tanımlanabilir. Giysi modüllerinin yer değiştirmesi, kalıp ve hacmi karakteristik yaklaşımla birleştirdiği tasarımları minimalist ifadeler taşımaktadır (Resim 6.). Ona göre standart kalıpların içine sıkıştırılmış bu mengeneden çıkmanın yolu, yeni formsal araştırmalar ile mümkündür (Ambrose ve Harris, 2012).



Resim 6. Yohji Yamamoto, İlkbahar 2021, Hazır Giyim
Figure 6. *Yohji Yamamoto, Spring 2021, RTW*

Yohji Yamamoto tasarımlarında bitmemişlik izlenimi veren kıyafetlerin, yapı söküm felsefesinin ilkelerine tam anlamıyla uyduğunu söylemek mümkündür. Batının kabul ettiği estetik norm ve gelenekselci yapıya karşı bir tepki olan dekonstrüktif modanın sahip olduğu sürrealizm etkisindeki anlayışa göre temel tasarım ilkelerini reddeden bir süreçte kullanılan deformasyonlar, bilinen vücut tanımının aksine deformasyona uğratacak materyal, bağlama ya da dolgu malzemeleriyle farklılık kazanmaktadır. Böylece heykelsi bir yapı elde edilmektedir (Resim 7.).

Giysinin sahip olduğu işlevsellikten ziyade kullanılan yer değişikliği sayesinde insan beyninin giysiyi yeniden yorumlamasını sağlayan ilizyonist bir tavır sergiler (Çileroğlu ve Balcı, 2008). Yamamoto'nun tasarımlarında da bu deformasyon ve illüzyonlara rastlamak mümkündür. Kendisinin de belirttiği gibi, tasarımlarının odağı beden değildir ve insan bedenini güzel ya da güvenilir olarak görmez (Marzel, 2021). Japon modacı dekonstrüktif etkiye sahip detaylarla giysiyi mimari çizgiler taşıyan büyüleyici tasarımlara dönüştürmektedir (Şener, 2005).



Resim 7. Yohji Yamamoto, Sonbahar 2019, Hazır Giyim
Figure 7. *Yohji Yamamoto, Fall 2019, RTW*

Yamamoto'nun tasarladığı kıyafetlerdeki işlevsellik batı terziliğinin ötesinde estetik ve pratik bağlamda yeniliklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Hangi tarihi dönemden bahsedersek edelim, modanın belirleyici özü değişimdir. Moda süreci tarzların çeşitliliğini ve değişkenliğini açıklar (Kawamura, 2005).

Bugünün bakış açısına göre, Japon tasarımcıların eserlerini, hem küresel kültürün yaklaşan gelişimine öncü olan hem de onu şekillendiren yeni bir moda biçiminin habercisi olarak kabul etmek mümkündür (Marzel, 2021). Her ne kadar ortak geçmişin izlerine sahip olsalar da Yohji Yamamoto'nun ve Japon tasarımcılarının ortaya çıkardığı tasarımların her biri benzersiz bir stilin oluşmasını sağlamıştır.

Yamamoto'nun avangart ve kalıp yaklaşımını tasarımlarına biçimsel, renksel ve ideolojik olarak pek çok şekilde yansıtmış olduğu görülmektedir. Kendisine ait sözlü ifadelerde bunu ispatlar niteliktedir. Kusursuzluk, mükemmel dikim, simetriye karşı gönderme yapan, genellikle asimetrik tasarımlar yaparak moda düşüncesinin kendisine başkaldırmış, ince işçilikten ve lüksten kaçınmıştır. Kaostan beslenen yeni bir düzen yaratmıştır.

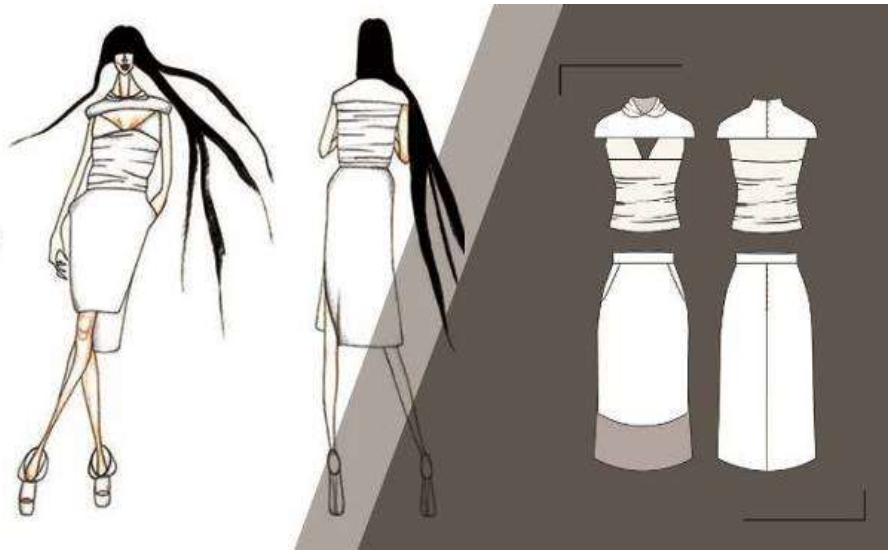
Yamamoto için kusur bir güzelliktir. Yamamoto avangart ve hazır giyim koleksiyon tasarımlarında kalıp yaklaşımları ile temel tasarım ilkelerine karşılık, kumaş yapısında oynama veya değişiklik, giysi ile beden uyumunu reddederek farklı giysi parçaları bir araya getirerek yeni bir estetik anlayışı ortaya koymuştur.

YOHJI YAMAMOTO ÖRNEĞİ BAĞLAMINDA TASARLANAN ÖRNEK KOLEKSİYON ÇALIŞMASI

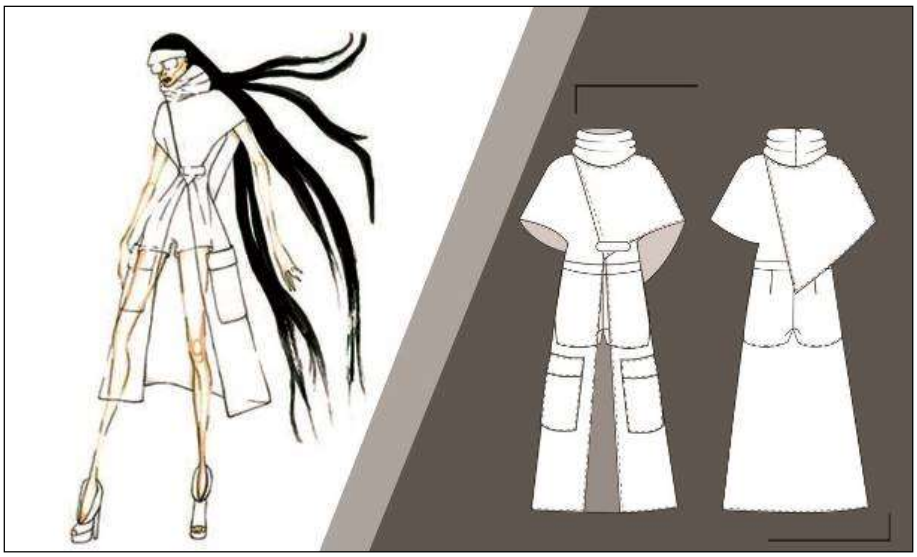
Günümüz moda dünyasında yer edinebilmek, varlığını sürdürebilmek için gelişen teknolojiyi takip etmek, yüksek derecede yaratıcılıkla harmanlanmış beceri ve özel bilgi gerektirir. Giyim modası her sezon birçok kişinin ilgisini çeken çok yaratıcı bir tasarım alanıdır.

Markaların, üreticilerin artan küresel ilgisiyle desteklenen tasarımcıların ve tüketicilerin sonsuz arzusu, her yeni sezon için yeni bir anlam katmaktadır. Bu doğrultuda tasarım eğitiminde hazır giyim projeleri yanında uygulamalı koleksiyon projeleri de tasarımcı eğitiminde önemli yer tutmaktadır. Bu çalışmada moda giyim koleksiyonlarına avangart ve kalıpsal yaklaşımın, moda tasarımına yansıması, Yohji Yamamoto örneği üzerinden çalışılmıştır.

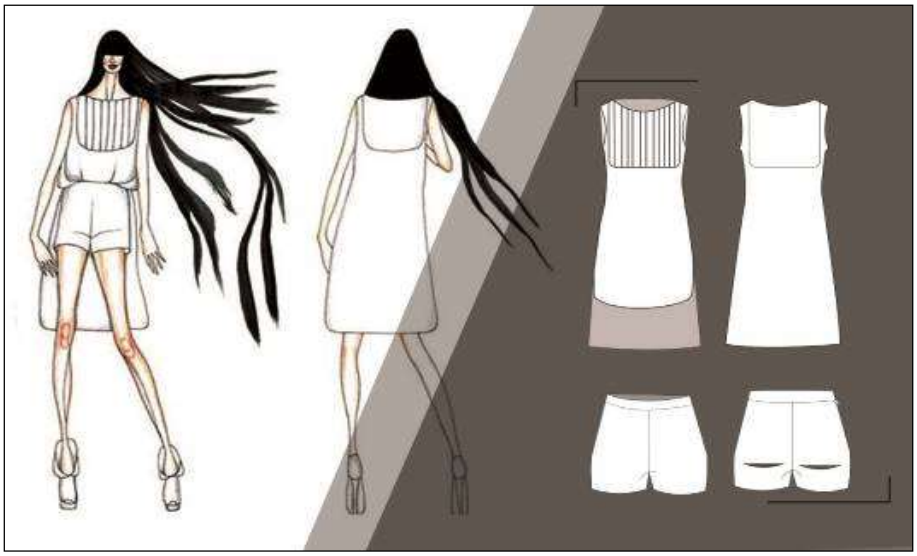
Yamamoto'nun koleksiyonları incelenmiş ve tasarımlarındaki ifade biçimlerinden yola çıkarak avangart bir örnek koleksiyon hazırlanmıştır. Koleksiyonda, kalıp model uygulamalarında katmanlı kumaş kullanımları, standart kalıp tekniklerinde sıfır atık düşüncesiyle çevreye duyarlılık, benzersizlik, estetik çekicilik, kullanılabilirlik, dönüştürülebilirlik ve yapıbozum gibi ifade ilkeleriyle oluşturulan koleksiyon malzemelerin yeniden yapılandırılması ve yeniden oluşturulması, avangart stil, malzemeleri ve teknikleri karıştırma ve eşleştirme becerisi, sıfır atık üretimi düşüncesiyle tasarlanmıştır.



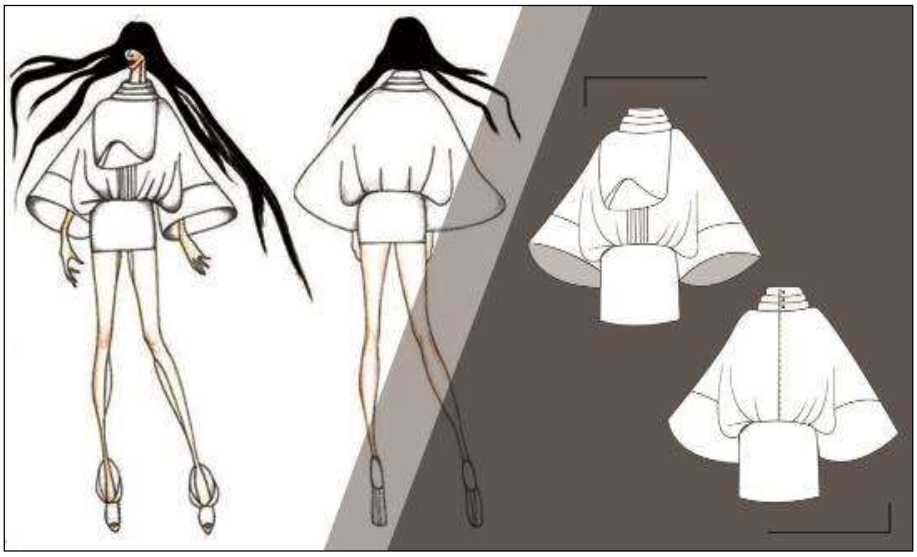
Şekil 1. Ayça Kaplan, 2021



Şekil 2. Ayça Kaplan, 2021



Şekil 3. Ayça Kaplan, 2021



Şekil 4. Ayça Kaplan, 2021

SONUÇ

Yüzyıllar boyunca Batı Modası, Avrupa Haute Couture tasarımının etkisi altında kalmıştır. 1990'larda batının tasarımlarındaki geleneksel şıklık algısını yıkan Japon Moda tasarımcıları baskın ideolojik anlayışlarından vazgeçmeyerek giysilerin tasarım yönünün önemli olduğu kadar felsefi bir ifade biçimi olduğunu da savunmuşlardır. Öyle ki bu Japon tasarımcılar felsefe ile teknolojiyi birleştirmiş ve geleceğin kumaşları ile giysilerini tasarlamışlardır. Batı anlayışında giysi formları vücut tarafından, Japon giysilerinde ise kumaş tarafından belirlenmektedir. Japon tasarımcılar giysiye yeni bir anlam katmış ve giyen kişilerin de bunu kendince yorumlamasına izin vermişler, farklı çizgileriyle kabul edilmeyi başarmışlardır.

Yamamoto, houte couture'un tüm özelliklerine meydan okuyan giysi tasarımları yapıp üreterek avangart yaklaşımların önünü açmış, tasarımlarında kullandığı, biçim, form, kalıp gibi detaylardan yeni bir tarz ortaya koyarak 20. yüzyıl modasının evrimine katkıda bulunmuştur. Batı moda dünyasında yer edinen ve varlığını sürdüren bütün Japon tasarımcılar gibi Yohji Yamamoto da teknolojinin yanı sıra geleneksel giysileri kimonoda olduğu gibi sıfır atik ilkesiyle yaptıkları koleksiyonlarıyla tekstil ve moda dünyasına çevre duyarlılığının önemini yansıtarak tasarımcı adaylarına örnek teşkil etmektedirler.

İncelenen yazınsal ve görsel kaynaklar sonucunda hazırlanan koleksiyon çalışmasında ise sıfır atık düşüncesi dikkate alınmış ve kalıpsal form yaklaşımlarının yaratıcılığı geliştirmesine katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Köklü moda dünyasın içinde bugünün tasarımcı adaylarını farklı yapan yalnızca tasarladıkları giysiler değil, aynı zamanda bilindik moda normlarına meydan okuyan, farklı materyaller kullanarak yeni kumaş arayışları yanında teknolojiyi takip eden anlayışa sahip olmalarıdır.

KAYNAKÇA

Ambrose, G. and Harris, P., (2012). *Görsel Moda Tasarımı Sözlüğü*, Çev. Çiğdem Sirkeci, Literatür Yayınları, İstanbul

Bağcık, Kaplan, A., (2020). *Çağdaş Japon Giysi Tasarımında Dekonstrüktif Sanat Yaklaşımları; Yohji Yamamoto Örneği*, 636200, 153 s., Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Crane, D., (2003). *Moda ve Gündemleri Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik*, Çev. Özge Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Çileroğlu, B., Balcı, M. (2018). Dekonstrüksiyon Kavramsalında Moda Tasarımı, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, June, (4), 13-28.

English, B., (2011). *Japanese Fashion Designers-The Work and Influence of Issey Miyake, Yohji Yamamoto and Rei Kawakubo*, England: Berg

Göksel, N., Utkun, E., (2009). Moda Tasarımında Japon Özgünlüğü, Japanese Originalty in Fashion Design, *İmece* 2009, Uluslararası Katılımlı Güzel Sanatlar ve Katılım Sempozyumu, 18-24 Ekim Eskişehir

Gülen Aksoy, L., (2014). *Post Modern Moda Estetiği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı Tekstil ve Moda Tasarımı Programı, İstanbul

İşbilen, A., (2015). Moda Tasarımında Anlatı ve Kültürel Kaynakları, ss. 353-366, https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/%c4%b0%c5%9eB%c4%b0LEN-Ay%c5%9fe-MODA-TASARIMINDA-ANLATI-VE-K%c3%9cLT%c3%9cREL-KAYNAKLARI.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2021)

Kawamura, Y., (2005). *Fashion- Olagy: An Introdution to Fashion Studies-Dress, Body, Culture*, Oxford: Berg

Kaya, Ç., (2004). Japon Moda Tasarımı, http://atlas.cc.itu.edu.tr

Marzel Shoshana, R., (2012). Yohji Yamamoto Designer, Artist, Thinker, *The Magazine*, 6, http://www.dmh.org.il/magazine/magazine.aspx?IssuesId=9&id=141 (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

Piazza, A., (2016). *Fashion 150 150 Years/150 Designers*, Lavrence King Publishing, London

Sorger, R., Udale, J., (2013). *Moda Tasarımının Temelleri*, Çev. Çiğdem Sirkeci, Literatür Yayınları, İstanbul

Şener, Y., (2005). Modadaki Mimarlık, Mimarlıktaki Moda, *Art&Decor Dergisi*, Sayı 143, s. 116

Terry, J, 2012. Yohji Yamamoto, Köln: Taschen.

Vinken, B., (2005), *Fashion Zeitgeist – Trends and Cycles in the Fashion System*, Çev. M.Hewson, New York: Berg

Volpintesta, L., (2014). *The Language of Fashion Design: 26 Principles Every Fashion Designer Should Know*, Rockport Publishers, USA

Watson, L., (2007). *Modaya Yön Verenler*, Güncel Yayıncılık, ss. 270-390, İstanbul

Yaşar, N., (2010). Kumaş Modasında Yenilikçi Etkiler, *Sanat Dergisi*, D(13), ss. 117-127, Retrieved from http://dergipark.org.tr/ataunigsfal/issue/2601/33481

GÖRSEL KAYNAKLAR

Resim 1. http://collections.vam.ac.uk/item/O73390/jumper-kawakubo-rei/ (Erişim Tarihi: 20.04.2021).

Resim 2. https://normandieillustration.wordpress.com/2013/09/30/contemporary-art-monday-issey-miyake/ (Erişim Tarihi: 20.04.2021).

Resim 3. https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2009-ready-to-wear/yohji-yamamoto (Erişim Tarihi: 20.04.2021).

Resim 4. https://www.zeitgeistoffical.com (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

Resim 5. https://wwd.com/fashion-news/shows-reviews/gallery/yohji-yamamoto-rtw-spring-11013323/yohji-yamamoto-rtw-spring-2018-29/ (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

Resim 6. https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2021-ready-to-wear/yohji-yamamoto/slideshow/collection# (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

Resim 7. https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2019-ready-to-wear/yohji-yamamoto (Erişim Tarihi: 22.04.2021).